

SVĚTSKÁ KRÁSA

*

BYL JEDNOU BOHATÝ KNÍŽE A TEN NEMĚL ŽÁDNÝCH dětí; i modlíval se s svojí ženou každodenně, aby jim Bůh alespoň jednoho syna požehnal. – Vyslyšel Bůh jejich modlitbu a ženě požehnal. – Když čas její vypršel a porodit měla, přišli právě tu noc dva staří, šediví poutníci nuocku pýtat¹. – „Veru by som vám vďačně dal,“ pravil kníže, „lebo vidím, že stě velmo ustatí², ale něbudětě mať noci pokojnej!“ – a král povídal jim, co očekává. –

Poutníci ale nepřestali prosit, až jim kníže dovolil nocovati pod jeho střechem; když měli lůžko přichystané, uložili se. – Před půlnocí začne žena knížete stenat; poutníci se vzbudili. – „Chod' von a pozri, jaké sa znaky na něbi ukazujú,“ pravil starší poutník mladšímu. – Ten vyšel ven, podíval se na oblohu, a navrátiv se k staršímu poutníku, pravil: „Eh, tie znaky sa mi něpáča, samé šibenice sa ukazujú.“ –

„No, nach sa eště něnarodí, lebo by něšťastlivým člověkom bolo“ – řekl starší a zase lehli a usnuli. – Bylo po půlnoci, žena knížete ještě bolestněji stenala, poutníci se vzbudili. „Chod' von a pozri, jaké znaky sa na něbi ukazujú,“ pravil starší mladšímu. – Ten šel ven, podíval se na oblohu, a když se nazpět vrátil, pravil staršímu druhu: „Veru som viděl samé dobré znaky; keby sa teraz narodilo, veru by šťastlivuo bolo.“ – „No, nach sa narodí“ – přisvědčil starší a kněžna porodila krásného syna se zlatou hvězdou na čele. Ráno bylo třeba jíti ke křtu. Uradovaný kníže prosil i poutníky, aby mu šli za kmotry. – „Keď stě boli pri puorodě, budťě i pri krstě,“ řekl jim, a oni přivolivše, šli s druhými do chrámu. – Bylo při křtu mnoho pánů a zemanů a každý do križmy³ zlato, stříbro dával, jen poutníci zlata ani stříbra neměli.

„No,“ ohlásil se starší poutník, „zlata němáme, ale řa my

¹ Nocleh prosit. ² Umdljeni, unaveni. ³ Do vínku, do peřinky zavázat.

inak obohatíme, dáme ti my za ženu Svetskú krásu a tej pod celým šírym nebom páru nebudě.“ – Slib ten zapsali do knihy a díteti zavázali. – Po křtu odešli. – Chlapec rostl jako konopí a byl velice sličný. – Jednou když v skříni otcově duloval⁴, prišlo mu do rukou ono kmotrovské zavázání. – Když si to přečetl, ptal se otce: „Či to mně tú Svetskú krásu krstní otcovia do križmy darovali?“ –

„Eh, horká tvoja Svetská krásu, to len tak písma napísanuo“ – vylouval se otec, nechtě, aby se mu tím synek splášil. – Ale již se stalo. – Synkovi ta Světská krásu v hlavě vrtala, i ptal se ustavičně, kde je, cože je, a když se mu řeklo, že o ní neví nikdo, umínil si do světa jíti a vyhledati si ji. – Všecko otcovo vylouvání a prosby byly marné; přichystal se na cestu, rozžehnal se s rodiči a šel hledat Světskou krásu. – I hůtal⁵ ustavičně po cestě, kdeže by měl tu Krásu hledati a koho se na ni optati, až mu tu napadlo, že by Slunce o ní věděti mělo; a hned také umínil si jíti k němu a zeptati se ho. – Jel dlouho, dlouho, horami, dolinami, přes vrchy a vody, až se přitoulal k Slncovej matěri. – „Ach kdě si sa tu vzal, syn muoj drahý, veď tu ani ptáčka ani letáčka⁶ něvídať, něslýchať,“ přivítala ho matka Slunce.

„Ej pani matka, prišol som sa Slnca spýtať, či něvie, kdě Svetská krásu býva?“

„No počkaj, keď muoj syn domou príde, spýtam sa ho. Ale ty tu ťažko nabudněš, lebo keď muoj syn lačný príde, ľahko by ťa aj zedol⁷ – pod, schovám ťa!“ – I schovala ho pod koryto, aby ho Slunce nevidělo. – Večer jak se Slunce domů vrátilo, hned na matku volalo: „Ej mamu, mamu, smrdí tu človečina, koho tu máš?“ – „Ach kděže by sa ti tu človečina vzala, veď ti to eště páchně, čo si cez deň tuho svietil,“ krotila je matka; ale Slunce jí řeklo: „Len von s ním, matka, kto je koľvek, nič mu něurobím.“

⁴ Hledal po dole; pes když s hlavou sklopenou po zemi hledá.

⁵ Myslel – hůtka – myšlénka. ⁶ Motýlka. ⁷ Snědl.

Na ta slova vylezl knížecí synek zpod koryta ven. – „Čo si prišol sem, bračok?“ Slunce se ho ptalo. – „Prišol som sa ťa spýtať, či tu dačo nĕslýchať o Svetskej kráse.“

„O Svetskej kráse ja nič nĕviem, ale choď k Vetríkovi, ažda ju ten dakdĕ vydúchal.“ – Šel tedy synek dále k Vĕtru, a když zase dlouho šel přes vrchy, doly, hory a veliké pustatiny, přišel k jedné veliké jeskyni, kde našel Vĕtrovu matku. – „Kdĕ si sa tu, synok, vzal, veď tu ani ptáčka ani letáčka nĕvídať, nĕslýchať.“

„Prišol som sa, pani matka, Vetríka spýtať, či nĕvie dačo o Svetskej kráse.“ –

„No čakaj, syn muoj, keď sa vráti; – ale lenže si ľahni pod koryto, lebo by sa ti zle mohlo vodit, keby sa Vetrík lačný vrátil.“ – Onedlouho přihnal se Vĕtrík do jeskyně takovou silou, že div koryto nepřekotil, a hned človĕka zavonĕl. „Ej mamó, mamó, voniam tu človečinu, koho tu máš?“

„Ach, kdĕže by sa tu vzala, ale sa ti to len tak vidí, že si sa tou duchotou po svetĕ nabral“ – vymlouvala matka. „Len von s ním, matka, nič mu nĕurobím“ – řekl Vĕtr a synek zpod koryta vylezl.

„Čo si prišol, bračok?“ – ptal se ho Vĕtr. – Synek mu povídal, proč přišel. – „O tej Svetskej kráse nĕviem nič, a veru som dnĕš všetko zburtal, ale Mesiačok, ten by ažda muohol o nĕj vediet, choď sa toho spýtať.“ – Na tu radu vybral se knížecí synek opět na cestu k Mĕsíci. – Opĕt musel dlouho chodit, než došel k Mĕsíci. – „Čo si prišol, bračok?“ – „Prišol som sa ťa spýtať, či nĕvieš o Svetskej kráse.“

„Ba veru viem o nĕj, predošlej noci som ju vysvietil. Keby si ju vidĕl, i rozum by si potratil; ale býva na druhom svetĕ,“ pravil Mĕsíc.

„A jako ju dostať?“ – zeptal se mládenec.

„No, keď už len tak chceš, ja ťa zavediem ku tej diere, kadĕ sa na druhý svet chodí, a tam najdĕš takých ľudí, čo ťa ďalej upravia. – Ale to ti povedám, že jak si sa na dobrý znak nĕ-

narodil, darmo sa tam ustávaš.“ – Synek na to ale nic nedbal a jen prosil Měsíce, aby ho provodil. Po dlouhé chůzi přišli k mostu, přes nějž se na druhý svět chodilo, – tu radil Měsíc mládenci, aby s koně slezl, bičíkem ho pošlehl, by přes most napřed běžel. – Mladý kníže se divil sice, ale poslechl; s koně slezl a bičem ho pošlehl. – Kuň se rozběhl na most, a vtom zpod mostu se vyřítíl ohromný šarkan⁸, koně uchytil a s ním zase pod mostem se skryl. Tam ho sežral a jsa nasycen schoulil se, kníže pak bez úrazu po mostě přešel. – „Hla, tak by sa bolo těbe stalo!“ řekl mu Měsíc, dále ho veda. Tu ale najednou Měsíček se mu ztratil, a on přišed mezi vrchy a grúně (strmé úbočí), brodil se bařinami po pás. Byl by již zahynul, kdyby ho byl Měsíček nedohonil a na pravou cestu ho nevyvedl. – Poté šli vždy spolu šťastně až k jedné chaloupce v lese, kde byla ta díra do země. – Tam se mu Měsíček ztratil, ale z chaloupky vyšli dva staří šediví poutníčkové, radostně ho vítajíce: „Vítaj nám, vítaj, náš krstný⁹, dávno ta my už čakáme!“ – Synek se divil, že ho stařečkové znají, když mu ale povídali, že oni jsou jeho kmotři a že oni mu tu Světskou krásu zavázali, tu pln radosti nevěděl, kterak jim děkovati má.

„No synok, ty musíš ďalej ísť, tuto ti cesta!“ – při těch slovích ukázal starší poutník mládenci otvor do země a řekl mu, že ho tam dolů po provaze spustí. Synek byl volen. Dříve ale, než ho stařečkové dolů spustili, dal jim bílý šátek a pravil: „No, keď sa budě ten ručník červenat a krvou premokat, už muožitě vediet, že je so mnou zle, a prídite mi na pomoc.“ – To mu kmotříčkové slíbili a přikázali mu, by opatrným byl, a když by se nahoru dostatí chtěl, aby jen lanem zatáhl. Pak ho spustili dolů. –

Když synek knížecí na zem se dostal a z provazu se vykroutil, odešel dobrý chlup¹⁰ cesty, až přišel k jedné chyži; ta chyže byla zrovna pod Skleněným zámekem. – Vešel do

⁸ Drak. ⁹ Kmotříčku – křestný synu. ¹⁰ Chlup.

chyže a tam našel starou ženu, sedící za stolem. Byla to múdra žena¹¹.

„Daj Boh šťastia, stará matka,“ pozdravil mladík. – „Pamodaj¹² i тебе, synku, kde si sa tu vzal?“ – ptala se ho žena.

„Ba veru som sa k vám prišol dovedieť, či to ešte ďaleko, kde Svetská krása býva?“

„Jojže, Svetská krása?“ – povídala múdra žena, „tá je tu na Skleněnom zámku, ale sa ty darmo k něj uberáš, lebo sa k něj nedostaneš.“

„Ej stará matko, nože mi povedzte, jako by som ja sa k něj dostal,“ prosil mladík ženu. – „No darmo je, veľa mladých ľudí tam už zhynulo, čo sa o Svetskú krásu usilovali, ale darmo. – Na Skleněný zámok ty sa nedostaneš.“

„Nože vás pekne prosím, lenže mi poradte, budem se vám chcieť pekne odslúžiť.“ –

Múdra žena dala se uprositi a takto mladíku pravila: „Keď si tak zďaleka prišol, tak ti ja všetko vyzradím a poviem. Svetská krása býva tam hore na Skleněnom zámku, a tam sa nevydriapeš. – Ale vieš, ona sa chodí každý piatok so svojimi dvanásť dioučaty do jazera tu bližšie v jednej zahradě kúpať. Ak vieš dobre strieľať, ta id' do tej zahrady a pozoruj, keď sa budě kúpať. Ona si s hlavy zlatú korunu do trávy složí; ako to spozoruješ, hneď pomedzi dioučatá streľ, a hľad, abys tu najkrajšiu trafil. Svetská krása nad tým sa preľakne a budě nad ňou nariekať. Tu sa ty pomaly prikradni, korunu s trávy uchyť, na hlavu si polož a utekaj, ako len muožeš, aleže sa neobzri nazpak za všetok svet, lebo by si všetko prehral.“ – Tak řekla múdra žena mládencovi a ten slíbil, že ji ve všem poslechne. – Když se určitého dne, totiž pátku, dočkal, vzal kuši a šel do zahrady k jezeru, aby střehl. Onedlouho přišla Svetská krása s dvanácti děvčaty, by se v jezeře koupaly. Ona měla na hlavě korunku; – než do vody vstoupila, tu korunku do trávy složila. – Mládenec zpod křoví na vše se díval, ale

¹¹ Věštyně – dobrá čarodějka. ¹² Pán Bůh dej.

jak se na Světskou krásu a na dvanácte sličných děvčat po-
díval, zapomněl na střelení i na opatrnost a hlavu z křoví
vytýčil. Světská krása zhledši ho, vodou mu oči zastříkla, a
v tom okamžení utíkal synek v jelena přeměněný do lesa.

Kmotříčkové jeho seděli nahoře a bílý šátek měli mezi
sebou prostřený; – v tu dobu, když synek stal se jelenem,
viděli, že šátek bílý červenem prokvítá. – „No našemu krst-
nému zle sa vodi; němeškajme a len poďme za ním“ – řekli
stařečkové a jeden za druhým spustili se dolů. Dole hodili
šátek do povětří a ten je vedl pod Skleněný zámek k múdré
ženě. – Ta dobře znala, co synkovi se přihodilo, a kmotrům
jeho vše povídala. „A či by sme mu němohli pomuocť?“
ptali se jí. „Prečo nie,“ řekla múdra žena, „on má zlatú
hviezdu na čele, dľa tej ho poznátě. Keby stě mali toľko zlata,
čo by stě z něho uliat mohli guľu, ako tá hviezda, a s tou
guľou ho do tej hviezdy strelili, stal by sa človekom.“

Kmotrové jeho šli hned, zlato posbírali, ulili kuli a šli do
lesa, kde se knížecí syn mezi druhými, též v rozličnou zvěř
zakletými mladíky pásl. – Starší kmotr strelil mu do zlaté
hvězdy v čele, jelen se překotil a v tom okamžení skočil
mládenec, přeměněn, na nohy a kmotrům za osvobození
děkoval. – Kmotříčkové napomenuvše ho, aby po druhé lépe
poslouchal, odebrali se nazpět, on ale k múdré ženě po-
spíchal. – Ta ho nevlídně přivítala: „Ej, už si mi ty za strelca!
Škoda ťa, že ani len to vykonať něvieš, čo ti človek rozhúta!“
– zlobila se.

„Ach, lenže sa něhněvajtě, keď som na Svetskú krásu po-
zrel, zabudnul som strieľat“ – pravil synek a múdrou ženu
jen zase prosil, aby mu poradila, co má dělati. – Poradila mu
tedy žena, aby v pátek zase k jezeru šel a za jednu skálu
vysokou se schoval, kde Světská krása korunku složí; ať ji
pak uchopí a s ní utíká, ale se neohlíží, byť ho i Světská krása
prosila.

Když nastal pátek, pospíchal knížecí synek k jezeru a za

vysokou skálu se ukryl. – Onedlouho přijde Světská krása se svými děvčaty, korunku na břehu složí a jdou se koupati. Tenkrát byl mladík pevnější, včas ještě vzpomněl, proč přišel; opatrně ze záskalí vylezl, korunku uchytil a utíkal, co nohy stačily. – Jak ho Světská krása viděla s korunkou utíkat, vzala se na krídla a letěla za ním i s děvčaty. Jak ho již doháněla, volala sladkým hlasem: „Muoj drahý pán, obzriže sa, jaké krásne líčka mám, pozriže aspoň raz¹³ na mňa!“ –

Mládenec myslel, když korunku drží, že mu ji vzítí nemůže, a nemoža sladkému hlasu odolati, ohlídl se. – V tom okamžení mu korunka z ruky zmizela a stal se z něho medvěd.

Opět kmotříčkové seděli, majíce bílý šátek mezi sebou prostřený, když jim tu náhle krví se oblil. – „Zle je, zle našemu krstnému!“ zvolali oba, pospíchajíce dolů. Šátek krvavý v povětří před nimi vlající vedl je opět k chyži moudré ženy. – „Pani matka,“ ptali se jí, „čože sa to zase s krstným naším synom stalo, akože by sme mu pomohli?“ –

„Svetská krása zakliala ho na medveďa, behá po hore, urobtě tak ako predtým“ – radila kmotrům. Ti zase kuli zlatou ulili, pak šli do lesa, medveďa se zlatou hvězdou vyhledali a do čela mu ji strelili, a jako prvé, stal se z něho člověk. – Když ho vysvobodili, začali ho lát, že múdrou ženu neposlechl. – Mládenec ujišťoval kmotry, že se věru nemohl strímať¹⁴, a prosil je, aby s ním šli k múdrej ženě a zaň orodovali, by mu ještě jednou poradila, co by dělati měl. – „No, už si mi ty za parobka¹⁵, keby som to ja bola veděla, či by som sa ja s tebou bola do reči dávala!“ Tak hřešila žena sklíčeného mladíka, ale konečně mu přece radu dala.

„No synku, ešte ti dač poviem; si-li na dobrý znak narodený, šťastia němnie Ťa. Choď ešte raz tú Svetskú krásu striežť; u jazera leží konská hlava, až k tej hlave príděš, spomni na mňa a spravíš sa chrobákom¹⁶. – Ako chrobák skry sa

¹³ Jednou. ¹⁴ Zdržet. ¹⁵ Mládence. ¹⁶ Učiní se z tebe brouk.

do tej hlavy, a keď Svetská krása korunku složí, ty vylez, spomni na mňa a budě z těba člověk. Potom korunku uchyt a utěkaj, aleže sa mi po chlapsky drž! – Ale dajže pozor, keď buděš vyliezat, aby ťa nězazrela, lebo budě tú hlavu drvit, kým ju něpodrví a těba nězabije.“

Mladík ženě poděkoval vděčně a slíbil, že se tenkrát nedá ničím oklamati. – V pátý den šel zase zrána k jezeru, vynašel si koňskou hlavu, vzpomněl na múdrou ženu a hned z něho stal se brouček, kterému lehkou bylo do hlavy koňské skrýti se. – Onedlouho přišla Svetská krása se svými děvčaty se koupati. Složila korunku do trávy, vstoupivši do jezera; mladík chtěl z hlavy vylézt, tu ho ale Svetská krása zhlédla, a kdyby nebyl honem zpátky couvl, byla by ho zabila. Ale ona volala děvčata a všecy tloukly do hlavy a drvily ji, až byla na malé kousky roztrolena; potom domnívajíce se, že broučka zabily, do jezera se vrhly. Brouček ale přece našel v jedné dutině hlavy skrov, a když děvčata viděl se koupati, vylezl do trávy, přeměnil se v člověka, uchytíl korunku a utíkal s ní, jak para¹⁷ stačila. – Ale Svetská krása zahledši utíkajícího, letmo za ním se pustila, a čím rychleji on běžel, tím rychleji ona letěla. – Když byla od něho na doslech hlasu, začala volati: „Obzriže sa, obzri, drahý muoj sladký šuhaj, – aké pekné hrudky¹⁸ mám!“ – Ale ho darmo vábila, darmo prosila, aby se na ni ohlédl, on se nedal tenkrát klamati. Utíkal jedním letem k otvoru, zatáhl lano a kmotříčkové vytáhli ho nahoru i s korunkou, kterou nemínil více dáti z rukou. Sotva byl nahoře, přiletěla za ním i Svetská krása se všemi dvanácti děvčaty; volky nevolky musela za svojí korunou. – „Daj mi, daj moju korunu, veď ja bez něj vrátiť sa němuožem,“ prosila Krása mladíka.

„Moja lúba Krása, nětráp sa zato, veď ja ťa rád vidím; korunku ti nědám, ale buděš moja žena“ – řekl mladý kníže, objímaje a líbaje ji. Když viděla Svetská krása, že má mladý

¹⁷ Dech. ¹⁸ Prsa.

kníže hvězdu na čele, že je krásný, zůstala při něm i se svými děvčaty; on se hned hotovil domů si ji odvésti. – Když se s svými kmotry loučil, starší se nabídl, že je domů provodí, což bylo mladému knížeti velmi vítané. – Vydali se tedy na cestu. – Na noc přišli do jednoho osamělého dvorce. Pán s paní šli spat do jizby, kmotr zůstal ležet na prahu, a těch dvanácte děvčat přeměnilo se v holoubky a sedly na střechnu. – V noci začaly si holubičky mezi sebou takto rozprávět: „Ach zlá něvoľa, čo na našeho pána a paniu čaká! Nášho pána pán otec pošle poňho zlatý koč. – Keď na ten koč sadně, koč hněď s nimi do priepasti ujedě, aby sa na márne kúsky dotrieskali. Tak to urobiť chce zlý šarkan, čo pod zemou býva a našu paniu i pána zmárniť chce. – Ale kto tie slová prerečie, nach oněmie.“ –

Kmotříček si ta slova dobře pamatoval, ale nezmínil se nikomu. – Druhý den cestovali dále a jako na první noc tak i na druhou přišli do osamotnělého dvorce. Pán s paní šli spat do jizby, kmotr zůstal na prahu, děvčata co holubičky posedaly na střechnu. – V noci zase slyší kmotr, jak si povídají: „Ach zlá něvoľa, čo nášho pána i paniu čaká! Nášho pána pán otec pošle paněj pohár vína, ale keď sa z něho napije, mŕtva zostaně, lebo ho šarkan otrávil. – Kto tie slová pre-rečie, nach oněmie.“

Kmotr si to pamatoval, ale neřekl ani slova komu. Třetí den zase bylo tak jako prvnější dva dni; večír když se zase holubičky usadily, začaly opět rozprávěti takto: „Ach zlá něvoľa, čo nášho pána i paniu čaká! Ak náš pán s paňou prvú noc na svojom zámku nocovať budú, šarkan sa o polnoci do svetlice dobije a pána zabije. Kto tie slová prerečie, nach oněmie.“

Kmotr si všecky ty řeči dobře pamatoval, ale neřekl nikomu. – Když nebyli již daleko od rodinného města mladého knížete, poslal kníže otci poselství, že se vrací domů se svou nevěstou, Světskou krásou. Tu hned otec vyslal družinu četnou jim vstříc, krásné kočáry a pro nevěstu kočár zlatý. –

Než kdy ku mladému knížeti došli a on si doň s nevěstou sedati chtěl, kmotr ho zadržel: „Něsadaž do toho kočá, lebo sa ti zle povodí, sadni do samého ostatného¹⁹“. „Něviem, prečo ty to žiadaš, ale si muoj dobrý priateľ, poslúchnem ťa.“ – Poslechl; a zlatý kočár jako větrem nešen zpátky do zámku letěl, nevěsta ale s ženichem šťastně k zámku přijeli. Tam jim poslal otec zlatý pohár vínem naplněný na přivítanou. Ale kmotr opět prosil mladého knížete, aby se vína nedotýkal, nechce-li být v okamžení mrtev. – Kníže nerad poslechl, ale věda, že kmotr jeho největší dobrodinec, dal si říci, žádaje o jiný pohár vína. Když víno ze zlatého poháru na zem vylilo, zem pod tím vínem zpráhla.

Přijeli do zámku, rodiče je s nesmírnou radostí přijali, i všecek lid, a celý zámek se od Svetskej krásy zajásal. I byla hned svatba. Když se pak večír ženich s mladoženkou do ložnice ubírali, přistoupil zase kmotr k ženichovi, prose ho, aby směl u jeho lože nocovati. Bylo to proti vůli mladému knížeti, než konečně svolil; on se ženou uložili se na lože, ale kmotr s obnaženým mečem stál jim u hlav. Oni usnuli, on bděl. Tu k půlnoci strhne se šum, v světlici objeví se ohavný šarkan a přímo k loži se plazí. Ale břitký meč strážce opatrného počal do něho sekat a nepřestal, dokud jediná hlava na něm byla. – Hlukem tím vzbudili se spící, a kníže vida v rukou přítele krvavý meč, vzkřikl a z lože vyskočil; myslel, že mu ženu snad zabil. Kmotr ale mu ukázal na ohavné tělo šarkana, a pak je vzal a oknem do propasti dolů vrhl. Tu teprv kníže ho odprošoval a ptal se ho, jak on to vše mohl vědět; ale kmotříček neřekl mu ani slova, jak se všeho dověděl, a věda, že je nebezpečnoství zbaven a šťasten, rozloučil se s ním a odešel ze zámku, nedaje se obměkčiti prosbami mladých manželů, aby s nimi zůstal. – Kníže ale nikdy nezapomněl na kmotříčky, kteří mu Světskou krásu za ženu dali, neboť jí nebylo v světě rovné.

¹⁹ Posledního.